

13. *Præcedens refutatio ampliatur.* — Atque haec ratio tam de perfectione extensiva illius lucis quoad omnes partes integrales globi solaris, quam de perfectione intensiva in singulis illarum partium procedit, ut exemplo ignis adducto facile explicari potest. Nam globus solaris in substantia sua uniformis est, seu homogenus sicut est ignis (quantum de illo assequi possumus); ergo forma ejus non magis postulat lucem in una parte sua, quam in alia: ergo si in aliquibus habuit lucem a principio, in omnibus habuit. Et similiter non magis intensam illam postulat in una parte, quam in alia: ergo in omnibus perfecte intensam a principio illam recepit, et sicut intelligimus, ignem eum sua luce fuisse creatum; et confirmatur hoc ex illo principio, quod Dei opera perfecta sunt. Nam si sol fuisse creatus cum defectu lucis connaturalis, sive in aliqua parte integrali, sive in aliquo gradu intensionis, creatio ejus defectuosa et monstruosa fuisse: ergo non est credendum, ita fuisse factum ab auctore naturæ, et post alicuius temporis lapsum defectum fuisse sublatum, seu suppletum; præsertim cum hic modus productionis et perfectionis nullam utilitatem universo attulerit, et alioqui sit contra particularem naturam corporis solaris, et ab ejus incorruptibilitate alienus. Unde idem Pererius, in opere tertii diei, in priori ejus parte, in fine, impugnando quamdam positionem Eugubini dicentis solēm in principio fuisse ardentiorem et potentiorum ad agendum, quam postea fuerit, dicit assertionem illam philosophis fore ridiculam: *Quibus in confessō est (ait) rim, et facultatem Solis, quod ipse sit incorruptibilis, et impassibilis, nulla ex parte remitti, ac minui, nec contendi, et augeri posse.* At profecto sol a principio eamdem naturam æque incorruptibilem, et impassibilem habuit: ergo nunquam vis et facultas ejus, et consequenter nec lux ejus potuit postea contendi, vel augeri sive intensive, sive extensive, nisi contra naturam et per miraculum: quo sane modo etiam potuisse sol esse ardenter in illis primis sex diebus, quam postea: ergo sicut hoc miraculum non admittitur, ita neque illud admittendum est.

14. *Quo tandem modo nonnulli prædictam difficultatem endont.* — Propter has fortasse difficultates aliqui totum opus hujus diei per recapitulationem intelligendum putant. Aliunt enim Deum in principio creasse solem, lunam et stellas, et hoc totum comprehendisse Moysem sub illis verbis, *In principio creavit Deus cœlum;* noluisse tamen Moysem statim expli-

care ornatum, quem cœli habebant per solem, lunam et stellas, priusquam elementorum separationem, et terre ornatum per plantarum productione describeret, vel quia res cœlestes minus nota nobis sunt, et ideo voluit a notioribus nobis incipere, vel ne homines rudes existimarent solem et stellas esse creatorum plantarum, et aliarum rerum terrestrium, et inde occasionem idolatriæ sumerent. Hanc enim posteriore rationem narrationis hujus operis in quarto die, post Philonem in libro de Mundi opificio tradunt Basilius, Ambrosius et Beda in Exaemer., et Chrysostomus, homil. 6. Nihilominus tamen, ne luminarium et stellarum creatio sine expressa narratione omitteretur, convenienter hoc quarto die per recapitulationem explicatum fuisse, ut simul explicarentur fines, propter quos haec lumina ria facta fuerant. Hanc sententiam attingit Eugubinus, in Cosmopœia, et Catherinus, in Gen., et eamdem refert Vatablus, Gen. I, et non rejicit, et similiter Ludovicus Ystella, Genesis I, n. 51, eam approbare videtur, in sequentibus vero numeris cum opinione ex D. Thoma, supra recitata illam conciliat.

15. *Quo sensu improbabiliter loquuntur prædicti auctores.* — Si haec opinio omnia verba, quibus opus hujus diei explicatur, per recapitulationem interpretetur, ita ut per illa solum explicetur, quod antea jam factum erat, et nihil speciale hoc die de novo factum referatur, improbabilis mihi videtur, et nullo modo sustineri posse. Primo quia magnam vim infert Scripturæ quæ eodem modo narrat opus hujus diei, sicut aliorum, dicens, in eo operatum esse Deum, et vidiisse bonum esse, quod fecerat, et factum esse vespere, et mane diem quartum, quæ omnia frustra dicerentur, si nihil de novo Deus in toto hoc die operatus esset. Deinde, in cap. 2, et multis aliis locis Scripturæ dicitur Deus sex diebus operatus esse mundum, et die septimo requievisse ab universo opere. At vero si in quarto die nihil effecisset, profecto non sex, sed quinque diebus fuisse operatus, et in hoc die ab omni opere cessasset: est ergo interpretatio illa multum repugnans Scripturis. Denique etiam est contra Patres et expositores: omnes enim in hoc conveniunt, quod aliquod peculiare opus huic diei assignant ad astrorum productionem, vel ornatum pertinens, etiamsi in modo illud explicandi inter se differant. At vero si dicta sententia solum intelligat aliqua verba dicta esse a Moyse per recapitulationem, ut commodius narraret, et texeret historiam ope-

ris in hoc die facti, sic est probabilis sententia, sicut in simili diximus in opere primi diei, quamvis absolute non sit necessaria, ut ex dicendis in capite sequenti constabit.

16. *Auctoris bimembri resolutio.* — *Prius membrum traditur a D. Thoma et aliis cum Magistro.* — *Suadetur primo.* — *Instantia bipartita.* — *Satisfit primæ parti.* — Dico ergo in hoc die solum tribuisse Deum omnibus cœlis planetarum, et octavae sphæræ (supponimus enim non esse primum mobile) proprios motus, quibus ab Occidente in Oriens moventur, et per illos contulisse astris omnia, quae de ipsis hoc die narrantur, etiamsi nec novas qualitates, nec majorem intensionem in eis, quas habebant, eis addiderit. Prior pars affirmativa quod in hoc die acceperint cœli stellati motus proprios, expressa est D. Thomæ, in dicta q. 70, art. 2, ad 3, et idem dixerat, q. 67, art. 4, ad 3, et est opinio communis recepta a theologis cum Magistro, in 2, d. 14, et sequitur Burgensis, Gen. 4, et alii. Et suaderi potest primo a sufficienti partium enumeratione, quia nihil aliud appareat, ratione cuius dici potuerint astra, seu luminaria facta esse hoc die etiam accidentaliter, et secundum quid, ut videntur probare, quæ hactenus diximus. Motus autem unicuique proprius optime potuit hoc die singulis addi, neque in eo illa incommoda inveniuntur, quæ in aliis notavimus: ergo nihil verisimilius dici potest, quam quod sphæræ luminarium, et stellarum hoc die suis motus receperint. Dices, etiam hi motus sunt proprietates naturales debitas his cœlis: ergo etiam est inconveniens, quod primis diebus illis caruerint; præsertim quia hic effectus non magis narratur factus in hoc die, quam in præcedentibus. Respondeo ad priorem partem, imprimis hunc motum non esse naturalem ab intrinseco principio activo, a quo naturaliter fluat, sicut sunt aliae propriæ qualitates, sed ab intrinseco motore, seu intelligentia fit, ut habet communis, et vera sententia. In hoc ergo est magnum discrimen inter motum et alias proprietates, ratione cuius cessat omne miraculum, etiamsi talis motus simul cum mobili non incepit: fitque hoc facilius secundum opinionem, quam probabiliorem reputo, quod isti motus non sunt connaturales his cœlis tanquam eis debiti, vel propter perfectionem propriam, vel propter peculiarem appetitum, quem cœli ad illos habeant etiam secundum potentiam passivam, quia neque tales motus suis mobilibus aliquod augmentum perfectionis per se conferunt, neque ad illud

acquirendum tendunt. Et ideo respectu illorum nec monstruosum, nec præternaturale fuit aliquo tempore his motibus carere. Sunt ergo illi motus naturales respectu universalis naturæ, seu respectu ordinis totius universi, et consequenter sunt etiam consentanei naturali inclinationi, quam cœli habent ad fluendum, et se communicandum, quantum naturaliter possunt. At vero habito respectu ad commune bonum universi convenientissime isti motus hoc die incepunt, et fieri antea non oportebat, ut statim explicabimus; nec per illam dilationem aliqua violentia dictis cœlis facta est: quia licet agenti naturali debita sit actio positis omnibus requisitis ad agendum; non tamen est ei debitum, ut semper habeat omnia requisita ad agendum, vel ad omnem modum agendi, hic autem motus solum requiritur in celo, vel ad agendum, vel ad peculiarem agendi modum: et ideo licet non semper datus fuerit, nulla vis facta est cœlis.

17. *Satisfit primæ parti ac suadetur secundo idem resolutionis membrum prius.* — *Suadetur tertio.* — Ad alteram vero partem de narratione Scripturæ negatur assumptum, et retorquemus argumentum: nam conferre his cœlis proprios motus fuit unum ex operibus Dei maxime necessariis ad universi ornamentum, pulchritudinem, et utilitatem: ergo debuit in aliquo istorum dierum fieri, et narrari. Sed in primis tribus diebus factum non est, neque in verbis illorum dierum aliqua significatio talis operis invenitur, ut in dicto arguento sumitur, et nos libenter admittimus tanquam sufficienter probatum in his, quæ de operibus illorum dierum dicta sunt; idemque de quinto et sexto die tanquam notum relinquimus: superest ergo, ut in hoc die tale opus fuerit factum. Quod etiam ex verbis Scripturæ colligimus, quia ea, quæ hoc die narrantur facta, non nisi interventu istorum motuum fieri potuerunt, ut paulo post explicabimus. Unde sicut in superioribus ex eo, quod in primo die sol cœpit illuminare mundum cum distinctione diei et noctis, recte intulimus, motum primi mobilis illo die incepisse, ita in praesenti die, quia in ea facta est peculiaris divisionis temporum, dierum, et annorum, quæ per hos motus cœlorum sit, inde recte colligimus, hos motus in hoc ipso die incepisse. Denique comprobatur hoc ex ratione, propter quam conveniens fuit hoc opus fieri hoc die, et non antea, neque etiam amplius differri. Nam hi motus proprii cœlorum præcipue inducti sunt ab auctore naturæ, ut sol, et planetæ conve-

nienti modo diversis partibus universi, in distinctis temporibus, et ad conservationem mixtorum, et ad fructus terrae producendos applicarentur, quod per hos motus fit, ut Philosophi, et experientia docent; at vero ante hunc diem quartum nondum erat terra aquis discoverta, nec fructificare coepit, imo nec ad fructus ferendos fuerat disposita, nec aquis cooperata peculiares influentias celorum recipere poterat: et ideo hunc diem proprii motus celorum, nec necessarii fuerunt, nec opportuni. Postquam autem in fine tertii diei terra, quea jam apparuerat, herbis, et plantis ornata fuit cœpit hujusmodi influentiis celorum indigere: et ideo convenientissimo ordine, ac providentia post opus tertii diei hunc motum celorum statim in die quarto Deus adjunxit. Et hanc existimo esse propriam et litteralem rationem hujus ordinis, quamvis aliam spiritualem Patres addere soleant, scilicet id fecisse Deum, ut ostenderet solem, lunam, et stellas, non propter se, sed propter hominis utilitatem factas fuisse, ut videre licet in Leone papa, serm. 2 et 7, de Nativ., et in aliis super Gen. Sic ergo sufficienter probata relinquitur pars affirmans hunc motum hoc die fuisse factum.

18. *Probatur deinde posterius resolutionis membrum.* — Altera vero pars exclusiva ex dictis probata relinquitur, quia nulla perfectio intrinseca Soli, aut stellis hoc die addi potuit praeter motum, nisi qualitas, vel qualitatis augmentum, quia neque in substantia, neque in quantitate, vel intrinseco modo quantitatis illud accipere potuerunt, ut probavimus, sed ostensum etiam est, secundum qualitatem non potuisse intrinsecè perfici: ergo nihil aliud eis addi potuit praeter proprios motus, nam communem jam habebant. Loquor autem semper de intrinseca perfectione qualitatis, aut virtutis activæ, quia latius loquendo de quadam extrinseca perfectione, concedi potest factam esse astris nounullam perfectionis additionem: illa autem qualiscumque sit, solum cœlestibus corporibus accrevit, quatenus ex predictis motibus resultavit. Declaratur breviter, quia duobus modis potest aliqua perfectio dici extrinseca qui duobus aliis modis perfectionis intrinsecæ respondent. Rigorose enim dicitur perfectio intrinseca, quæ non solum inhæret, sed etiam ab intrinseco manat, vel ratione aliquius principii intrinseci rei convenit: et in hoc sensu loquimur, cum dicimus nullam perfectionem intrinsecam esse celis additam, nam in hoc sensu procedunt rationes factæ. Alio vero modo omnis perfectio, quæ subiecto

inhæret, et aliud perficit, dici potest intrinseca, quamvis nullo modo a principio intrinseco proveniat, sed ab extrinseco agente, sicut est lumen in aere: et haec ipsa perfectio, quatenus ab extrinseco agente provenit, dici solet extrinseca secundum illum respectum, et ita constituitur primus gradus, seu modus extrinsecæ perfectionis. Aliud vero est, quando perfectio nec manat ab intrinseco, nec inhæret rei, sed alio modo magis extrinseco illi conjungitur, ut illam adjuvet, aut confortet, quæ diei potest societas amicorum, vel aliquid simile: dico ergo his duobus modis potuisse aliquid perfectionis extrinsecus accrescere astris ex propriis ipsorum motibus. Quia ex his motibus resultant diversi aspectus, seu conjunctiones planetarum inter se, vel etiam respectu stellarum fixarum octavae sphæræ; quatenus ratione illorum motuum interdum viciniores, seu propinquiores inter se sunt, interdum vero magis distant. Ex quibus variis conjunctionibus duo in astris ipsis resultant: unum est, ut quodammodo invicem confortentur, juventur, seu determinentur ad hos, vel illos effectus producendo. Et hinc oriuntur variae influentiae astrorum in hæc inferiora. Et hanc voco perfectionem omnino extrinsecam, et, ut ita dicam, per juxta positionem, quæ ex his motibus in astra redundavit. Aliud est, quia ratione horum motuum fortasse inter ipsam et astra resultat aliqua actio, qua unum aliud perficit, influendo in illo qualitatem ipsi inhærentem et juvantem ad aliquem effectum producendum, vel ad eumdem faciliori, seu meliori modo efficiendum, quod in planetis quoad participationem luminis a sole evidenter conspicitur, nam quo magis Soli approximant, ab illo magis illuminantur. Et fortasse in aliis qualitatibus, et influentias nobis occultis, similem communicationem et actionem inter se habent. Nam hujusmodi communicatio non est per alterationem corruptivam, sed potius perfectivam, et ideo a celorum incorruptibilitate, seu impossibilitate aliena non est.

19. *Qui modus perfectionis intrinsecæ addi potuit celis die quarto.* — Juxta hunc ergo modum etiam fieri potuit hoc die in stellis aliquod perfectionis extrinsecum quoad causam, et quoad inhærentiam intrinsecum. Solum tamen fieri potuit, quatenus ex propriis astrorum motibus modo explicato resultavit; neque enim possunt astra naturali modo aliunde extrinsecas qualitates recipere, quam ex actione ipsorum inter se, quia inferiora corpora, seu

elementa non possunt qualitatem aliquam cœlis imprimere, neque etiam Angeli illam virtutem habent, ut nunc suppono. Deus autem, licet novas qualitates in cœlis possit efficiere, quæ illis secundum naturæ ordinem debitæ non sint: nihilominus secundum ordinariam legem naturalem id non facit, quia solum operatur concurrendo cum causis secundis; altior vero perfectio cœlorum pro statu gloriæ, consummato mundi cursu, reservatur; et fortasse cœlo empyreō similem perfectionem jam Deus addidit, quod si ita est, simul cum illo cœlo tota hujusmodi perfectio concreata est, juxta ea, quæ de illo cœlo in superioribus diximus. At vero in hoc quarto die non est verisimile aliquam inhærentem perfectionem additam esse astris sola voluntate, ac virtute divina, quæ sit illis naturalis, et intrinseca primo modo, sed ab extrinseco agente tantum proveniens; quia, ut dixi, hic modus agendi Dei non est secundum ordinarium naturæ modum, neque ad universalem et communem influentiam Dei pertinet, et ideo non est sine majori fundamento asservandus.

20. *Instantia contra supradicta. — Expeditur. — Explicatur D. Thomas allatus in n. 11.* — Dicere autem quis posset, quamvis stellæ ab intrinseco non habeant alias qualitates ac virtutes, neque illis sint debitæ secundum proprias et particulares naturas: nihilominus propter universalem naturam illis infundi potuisse, idque hoc quarto die factum esse, ut haberent astra omnem necessariam virtutem ad influenda in hæc inferiora. Sed respondeamus, si supponantur astra esse adeo imperfecta, ut ab intrinseca natura, et per mutuam communicationem non possint habere, omnem influentiam huic inferiori mundo necessariam et sufficientem: recte quidem, et consequenter dici Deum illis eam virtutem addidisse et suppleuisse, ut per astra tanquam per causas secundas universales postea operaretur. Verumtamen, etiam hoc concessso, non video, quo fundamento dicatur contulisse Deum illas virtutes in hoc quarto die, magis quam in principio, quia ex tota narratione hujus quarti diei id colligi non potest. Addo vero sine fundamento dici astra creata esse adeo imperfecta, ut non possint ab intrinseco habere virtutem requisitam ad omnes influentias huic inferiori mundo oportunas et necessarias; unde nos e contrario dicimus potuisse Deum producere planetas, seu stellas tantæ perfectionis essentialis, ut ab illa dimanent omnes virtutes ad

dictam influentiam sufficientes. Quis enim hoc divinæ omnipotentiae neget? At hic modus condendi universum, et principales ejus causas naturales, nobilior et excellentior est: ergo credendum potius est, ita fuisse astra a principio condita, et postea non aliud virtutis augmentum præter illud, quod diximus, accipisse; nec, ut opinor, de alio genere augmenti divus Thomas locutus est, neque de alia determinatione virtutis, praeter eam, quæ ex diversis aspectibus, conjunctionibus, vel oppositionibus astrorum resultat, quia nec verba ejus in prioribus locis alium sensum postulant, et in posterioribus locis allegatis ita videtur tacite suam mentem explicare.

CAPUT IX.

QUOMODO PER SOLOS MOTUS PROPRIOS CÆLORUM
SUFFICIENTER EXPLICENTUR OMNIA, QUÆ HOC
DIE FACTA NARRANTUR.

1. *Expenduntur verba Scripturæ pro difficultate capitinis precedentis in num. 1, ac primum illa, Dixit Deus, sicut luminaria.* — In hoc capite respondendum est ad difficultatem præcipuam in principio præcedentis capitinis propositam, quod distinctius et exactius fiet discurrendo per singula Scripturæ verba. Prima igitur sunt: *Dixit autem Deus, sicut luminaria in firmamento cœli, in quibus, si verbum fiat* rigorose accipiatur pro fieri simpliciter et substantialiter, verbum *dixit* per recapitulationem accipiendo est, ac si diceretur, *dixerat autem Deus, etc.*, atque ita exponit Vatablus ex sententia Hebreorum, dicens præteritum ibi accipi pro plusquam perfecto, quæ expositio in sensu supra dicto tolerabilis est. Verumtamen ille sensus per recapitulationem etiam in verbis *dixit*, vel *fuit*, necessarius non est, nam optime intelligi possunt de effectu, quem Deus in hoc ipso die fieri præcepit; quia necessarium non est illud intelligere de effectione simpliciter, seu substantiali, quia per sequentia verba determinatur et limitatur ad accidentalem motionem. Additur enim, et dividant diem ac noctem, et sint in signa, et tempora, etc., ubi particula et, per particulam ut, explicanda est, quod non est novum in Scriptura. Et in hoc loco observavit Oleaster, et idem sentit Cajetanus, et sumunt ex verbis Hebreis, quæ ad litteram ita habent, *erunt luminaria in extensione cœlorum, ad dividendum diem et noctem, etc.*; unde uterque notat, non esse hoc quarto die simpliciter facta luminaria,